

На основу члана 13. Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју („Сл.гласник РС“, бр.10/2013, 142/2014, 103/2015, 101/2016, 35/2023, 92/2023 и 94/2024), члана 50. Статута града Крушевца („Службени лист града Крушевца“ бр.15/2018 и 11/2024), Одлуке о буџету Града Крушевца за 2024. годину („Службени лист града Крушевца“ бр. 22/2024) и става 3. тачка 2. Решења о образовању Комисије за подстицање развоја пољопривреде („Сл. лист града Крушевца“ бр. 6/2022), а уз сагласност Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде бр. _____ од _____ године, Градско веће града Крушевца на седници одржаној дана _____ године доноси

ПРОГРАМ ПОДРШКЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОЛИТИКЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЗА ГРАД КРУШЕВАЦ ЗА 2025. ГОДИНУ

I. ОПШТЕ ИНФОРМАЦИЈЕ И ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА

Анализа постојећег стања

Географске и административне карактеристике: Град Крушевац се налази у централном делу Србије и захвата најјужнији крај панонског обода и перипанонске Србије. Крушевачка котлина која обухвата композитну долину Западне Мораве простире се између Левча и Темнића на северу, Жупе, Копаоника и Јастрепца на југу, краљевачке котлине и ибарске долине на западу. Градско подручје обухвата површину од 854 км² (учешће у укупној површини Србије је 1%) и административно се граничи са општинама Расинског округа (Ћићевац, Варварин, Трстеник, Александровац и Брус). На територији града Крушевца живи 113.582 становника, од чега 47,32% у урбаној зони и 52,68% у руралној зони. Има 101 насељено место, 54 месне заједнице и седиште је Расинског округа. Просечна густина насељености је 133 становника/км².

Природни услови и животна средина: Доминантна природна карактеристика крушевачког краја је свакако котлина која је ограђена ободима Копаоника, Јастрепца, Буковика, Јухора и Гледићких планина. На подручју града Крушевца заступљен је прави мозаик типова земљишта, формираних под утицајем специфичних педогенетских чинилаца, који су ставили свој печат на изглед, особине, производне и потенцијалне вредности земљишта. Речне терасе и алувијалне равни покривене су најплоднијим земљиштем чија дебљина износи до 1,5м. Испод њега налази се шљунковити и песковити речни и језерски материјал који је пропустљив за воду и на тај начин утиче да ово земљиште буде повољно за наводњавање. Основни типови земљишта који су формиран, могу се према најновијим истраживањима сврстати у следеће категорије: плодна, средње и слабо плодна и неплодна земљишта. Врсте земљишта које се сврставају у једну од наведених категорија су колувијално, хумусно-силикатно земљиште, смоница, еутрично смеђе, лесивирално-илимеризовано земљиште, псеудоглеј, флувијално или алувијално земљиште и флувијално -ливадско земљиште. Територија Крушевца захвата најјужнији део панонског обода и перипанонске Србије, већим делом у котлини (долина Западне Мораве и Расине), тако да је изражен значајан степен континенталности, који се одликује умерено-континенталним обележјима климе са извесним специфичностима, које се манифестују као елементи микроклиме. Доминантни климатски тип овог подручја је умерено континентални тип, са израженим годишњим добима, од којих је прва половина јесени сува и топла, а зиме су релативно благе. Просечна годишња температура ваздуха на подручју Крушевца износи 10,8° С. Најхладнији месец је јануар са средњом температуром од -0,8° С, а најтоплији јули са 20,7 ° С. Годишња амплитуда температуре износи 21,6 ° С, што заједно са ова два екстрема даје клими Крушевца континентално обележје. Имајући у виду одређен геолошки састав, дисецираност терена као и климатске карактеристике, може се закључити да се подручје града Крушевца одликује веома густом мрежом водотокава и то нарочито у брдској и брдско-планинској зони. Највећи део слива припада Западној Морави, а сасвим мали Јужној и Великој Морави, а сви токови су површински. Расина је најдужа река која протиче кроз територију града у дужини од 70 км, а улива се у Западну Мораву. Посебан хидролошки потенцијал представља вештачко језеро „Ђелије“, које се налази

узводно на Расини. Водом из вештачке акумулације снабдева се Крушевац, Трстеник, Варварин, Александровац и Ђићевац, као и многа места у њиховој долини. Територија града Крушевца обилује значајним појавама минералних, термоминералних и термалних вода, што пружа велике могућности за њихова коришћење, што чини основ за развој терапијских, туристичких и спорско рекреативних објеката. Постоје истражена балнеолошка својства за 11 минералних извора. Богатство и разноврсност биљног и животињског света у нашем крају долази и због посебних, погодних услова, које за живот биљака и животиња има Копаоник, као наша најпитомија планина. Говорећи са аспекта значаја биодиверитета, треба рећи да се на територији нашег града налазе врло специфична подручја која су државног али и светског значаја. Ту се пре свега мисли на резерват беле брезе "Прокоп" који се налази на Јастрепцу. Флористички састав шумских и ливадских заједница Јастрепца обилује ретким ендемичним биљкама, међу њима се налазе и врсте од међународног значаја као што су планински јавор, кострика, зеленика, петопрсница, граб, пасји зуб, минђушица, бључт, врњак, салеп, кађунак и др. Јастребац је увек био богат разноврсној дивљачи, тако да данас постоји модерно уређено ловиште, насељено европским јеленом и дивљим свињама, а поред њих могу се наћи зечеви, јазавци, куне и др. Заштићене дивљачи су зец и срндаћ, а незаштићене вук, лисица, јазавац, веверица и куна. У шумском комплексу настањене су и разне врсте пернате дивљачи (сива чапља, бела и црна рода, фазан, јаребица, дивљи голуб, грлица, дивља патка, сова и шљука). Посебни природни, али и привредни потенцијал представља шумски фонд. На територији града Крушевца површина под шумом је 38.112 ха, што представља 44,63 % у односу на укупну површину територије града. Просечна дрвна маса је 60.679 м3. Најзаступљенија врста је буква са учешћем од 67% у запремини. Остале дрвенасте врсте су китњак (5%), граб (3,5%), црни бор (5%), смрча (3,5%), јела (1%), клен млеч, горски јавор, јасен, бреза, липа, јасика, бели бор, дуглазија, цер, сладун, вајмутов бор и ариш.

Стање и трендови у руралном подручју

Демографске карактеристике и трендови: На територији града Крушевца живи 113.582 становника што чини 1,71% популације Републике Србије. У руралном подручју живи 59.836 становника (52,68%), а у градском подручју 53.746 становника (47,32%). Просечна густина насељености је 133 становника/км². У поређењу са подацима пописа из 2011. године број становника је смањен и то већим делом у сеоским насељима. У посматраном периоду од 2011-2022. године постоји тенденција опадања природног прираштаја становника, што је такође више изражено у сеоској средини, због одласка младих у град, због чега је сеоско подручје захватила депопулација. Старосна структура је неповољна, али чињеница да је преко трећине руралног становништва у најпродуктивнијем животном периоду је довољан предуслов за развој. Једна од кључних демографских карактеристика града Крушевца је и све неповољнија старосна структура. Промена старосне структуре у периоду 2011-2022. године указују на наставак процеса пада учешћа младих, уз истовремено повећање удела старих лица. Параметри старосне структуре сеоског становништва још су неповољнији. Полна структура становништва зависи од полне структуре рођене деце, миграционих кретања, диферецијалне смртности и становништва према полу, структуре привредне делатности у граду и приградским насељима. На полну структуру становништва најјаче су деловале миграције становништва и структура делатности у одређеним интервалима. Према резултатима Пописа из 2022. године на територији Крушевца од укупно 113.582 становника, 48,59 % становника је мушког, а 51,41 % је женског пола. Образованост становништва у руралном подручју је на нижем нивоу у односу на градском. Ако се направи поређење са подацима из последња два пописа становништва може се закључити да се смањује број неписмених лица, чему је допринело обавезно основно образовање. У образовној структури најзаступљенија су лица са средњом стручном спремом. Раст удела лица са завршеним средњошколским образовањем одвијао се на рачун смањења удела учешћа лица са нижим образовањем. Миграциона кретања становништва са сеоског у градско подручје најизразитије се испољава кроз дневне миграције (радници, ђаци, студенти и остали путници). Присутне су и привремене миграције где спада померање радне снаге, углавном неквалификоване ради обављања послова у пољопривреди, грађевинарству и сл. У сезонске мигранте спадају и туристи (сеоски туризам), посетиоци Рибарске бање и др.

СТАНОВНИШТВО ПРЕМА СТАРОСТИ И ПОЛУ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА КРУШЕВЦА, СТАНОВНИШТВО СТАРО 15 И ВИШЕ ГОДИНА ПРЕМА ШКОЛСКОЈ СПРЕМИ И ПОЛУ НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДА КРУШЕВЦА И У РУРАЛНОМ ПОДРУЧЈУ-ПОПИС 2011. И 2022. ГОДИНЕ

Пол	Укупно-попис 2011. године	Укупно-попис 2022. године	0-19-попис 2011. године	0-19-попис 2022. године	20-39-попис 2011. године	20-39-попис 2022. године	40-59-попис 2011. године	40-59-попис 2022. године	60 и више-попис 2011. године	60 и више-попис 2022. године
С	128.752	113.582	25.534	21.321	33.299	24.816	36.798	31.637	33.121	35.808
М	62.802	55.189	13.124	11.116	16.962	12.710	17.924	15.500	14.792	15.863
Ж	65.950	58.393	12.410	10.205	16.337	12.106	18.874	16.137	18.329	19.945
Пол	Укупно-попис 2011. године-терит. града Крушевца	Укупно-попис 2022. године-терит. града Крушевца	Без стручне спреме-попис 2011. година-терит. града Крушевца	Без стручне спреме-попис 2022. године-терит. града Крушевца	Основно образовање-попис 2011. година-терит. града Крушевца	Основно образовање-попис 2022. година-терит. града Крушевца	Средње образовање-попис 2011. година-терит. града Крушевца	Средње образовање-попис 2022. године-терит. града Крушевца	Више и високо образовање-попис 2011. године-терит. града Крушевца	Више и високо образовање-попис 2022. године-терит. града Крушевца
С	110.346	98.371	3.536	1.018	24.596	19.147	51.868	51.799	16.550	20.147
М	53.343	47.278	504	273	11.934	8.868	27.688	27.249	8.388	9.182
Ж	57.003	51.093	3.032	745	12.662	10.279	24.180	24.550	8.162	10.965
Пол	Укупно-попис 2011. године-рурално подручје	Укупно-попис 2022. године-рурално подручје	Без стручне смене-попис 2011. године-рурално подручје	Без стручне спреме-попис 2022. године-рурално подручје	Основно образовање-попис 2011. године-рурално подручје	Основно образовање-попис 2022. године-рурално подручје	Средње образовање-попис 2011. године-рурално подручје	Средње образовање-попис 2022. године-рурално подручје	Више и високо образовање-попис 2011. године-рурално подручје	Више и високо образовање-попис 2022. године-рурално подручје
С	60.420	52.321	2.821	731	16.888	13.275	25.127	26.906	4.356	6.106
М	29.918	26.123	369	159	8.853	6.525	14.166	15.088	2.278	2.849
Ж	30.502	26.198	2.452	572	8.035	6.750	10.961	11.818	2.078	3.257

Диверзификација руралне економије: Кретање основних индикатора тржишта рада показује да посматрано на републичком нивоу нема значајнијих разлика током последње деценије на релацији урбано-рурално. Рурална популација радног узраста има више стопе активности и запослености јер руралне средине пружају већу могућност запошљавања ниже образованих лица. У сектору пољопривреде, шумарства и водопривреде ради укупно 30.831 становника на пољопривредним газдинствима и привредним друштвима, предузећима, установама, задругама, организацијама, а 1.486 ради на другим профитабилним активностима (нпр. прерада пољопривредних производа, рурални туризам, активности у шумарству, обрада дрвета, народна радиност и др.). Родне неједнакости у домену економске партиципације су веома изражене међу руралном популацијом. Од укупног броја запослених становника у сектору пољопривреде, шумарства и водопривреде 44,58% су жене, а 55,42% мушкарци. Међу женама је мање учешће активних лица, мање запослених и мање оних који раде ван пољопривреде, него међу мушкарцима. Пољопривреда као примарна делатност није у довољној мери успела да искористи постојеће потенцијале за организацију производње. Природне услове нису увек пратили одређени друштвено економски чиниоци, а пре свега сигурност у пласману готових производа. У циљу подстицања младих да остану да живе и раде у сеоским подручјима, потребно је повећати атрактивност ових подручја за инвестиције. Важан приоритет за рурални развој је обнова и развој руралне инфраструктуре (саобраћајне, водопривредне, енергетске и социјалне). Стварање стимулативног амбијента од стране државе за развој малих и средњих предузећа и предузетништва у руралним подручјима доприноси диверзификацији руралне економије и задржавању младих на селу, у пољопривредним и непољопривредним занимањима. У том смислу потребно је осмислити што квалитетнију стратегију пореских олакшица, субвенција, кредита под повољним условима и друго. Међу програмима који се могу реализовати, истичу се производња прерађевина од воћа и поврћа, производња сокова, производња вина и ракија, производња млечних производа, узгајање, прерада и паковање лековитог биља и шумских плодова и друго. Такође је потребно радити на развијању задругарства и других облика удруживања пољопривредних газдинстава и њиховим повезивању, како би задругарство постало генератор локално економског развоја. Евидентно је и постојање енергетског потенцијала у обновљивим изворима енергије (коришћење биомасе, биогаса, енергије сунца и др.) али су у највећој мери неискоришћени. Већина руралног становништва, осим пољопривреде, има мало других извора дохотка. У руралним подручјима развој пољопривреде има ограничене могућности, па се због тога тражи могућност алтернативног начина запошљавања. Ту посебан значај може да има развој других економских (непољопривредних) активности на пољопривредним газдинствима, као и развој различитих врста активности и сервиса који нису тесно везани за пољопривреду. Генерално гледано, постоји знатан потенцијал у туризму руралног подручја, који је само делимично искоришћен. Подршком додатним могућностима запошљавања могу се у неким срединама зауставити негативни трендови депопулације и напуштање села. Диверзификација активности на газдинствима неопходна је за запошљавање и одрживи развој руралних подручја, и њоме се може придонети бољем уравнотежењу регионалног развоја у економском и социјалном смислу. Добар географски положај, повољна клима, извори термалних и геотермалних вода, дуга традиција и изузетно богата културна баштина представљају добру основу за развој руралног туризма на територији града Крушевца. Град Крушевац је изузетно богат културним дешавањима и привредно туристичким манифестацијама. У току године релевантне установе и удружења реализују и учествују у великом броју манифестација, програма, смотри, такмичења и акција,

са јасно одређеним програмским садржајима, базираним на очувању и презентовању стваралачких и традиционалних вредности српског народа и свих других народности који живе на територији нашег града као и државе Србије. Кроз своје ангажовање становници руралног подручја своје знање, умешност и љубав према, како аматерском тако и према највишим донетима уметничког стварања, исказују уз помоћ многих појединаца, друштава и организација, па самим тим долази до значајног помака у развоју исте. Специфичност ангажовања становништва руралног подручја се огледа у томе да од 30 културно туристичких манифестација које су мапиране на карти ТО Србије, углавном се реализују на руралном подручју, а неке од значајнијих су: такмичење села, Смотра дечијег изворног народног стваралаштва, Фестивал драмских аматера Расинског округа (ФЕДРАРО), Међуокружни Сабор изворног народног стваралаштва (Падешки кладенац), Музичка манифестација "Станислав Бинички", Звездано Здравине, Бистричко коло, Радојкино коло, Ломнички ђердани, Дани Преображења, Беловодска розета, Дани Вукашина Вулета Јевтића, Саборни дани Св. Деспота Стефана Лазаревића, Пливање за Часни Богојављански крст-Бела Вода и Шавране, Хоризонти конопљаре, Дани Светог Јована у Трмчару и Макрешану, Саборовање у Пепељевцу, Дани Огњене Марије које су тек неке од манифестација које обележавају рад и деловање сеоског становништва. У свим овим програмима учествује велики број извођача свих старосних и социјалних категорија, пред великим бројем гледалаца. Град Крушевац се такође може похвалити и бројним удружењима која имају за циљ промоцију рукотворина, очување традиционалних начина израде одевних предмета, сувенира и предмета за опремање ентеријера, као и за подстицање производње рукотворина као перспективне, али недовољно развијене привредне активности. Такође, кроз њихов рад се едукују домаћице у циљу искоришћења њихових потенцијала у циљу остваривања материјалних прихода пољопривредних газдинстава (производња разних рукотворина, домаћих прерађивачких производа на старински начин - слатко, џем).

Рурална инфраструктура: На територији града укупна дужина путева износи 443,589 км, од чега су државни путеви I реда 35,478 км, државни путеви II реда 112,579 км и општински путеви 295,532 км. Поред постојеће путне мреже којом су сва сеоска насеља повезана са градом, постоји и добро организовани јавни приградски аутобуски превоз, који има преко 50 приградских линија. На Расини је изграђена вештачка акумулација Ђелије које има примарну намену изворишта регионалног система водоснабјевања. Укупно је прикључено на водоводну мрежу 42.850 домаћинства. Преко 78% сеоских насеља је прикључен на регионални систем водоснабјевања. На канализациону мрежу је прикључено 29.930 домаћинства. Од сеоских подручја на канализациону мрежу су прикључена насељена места Јасика, Лазарица, Бивоље, Дедина, Читлук, Бегово Брдо, Пакашница, Мало Головоде, Капиција, Паруновац, Мудраковац, Велико Головоде, Кобиље, Липовац и Модрица. На подручју града не постоје постројења за производњу електричне енергије, већ се као главни извор електричне енергије за читаво подручје користи TS 220/110 Kv „Крушевац 1“, трафо станице 110/35/10 “ Крушевац 2” (Дедина), 110/35/10 „Крушевац 4” („14 октобар“). Електричном енергијом је покривено цело подручје града. Укупно има 26 пошти и 44.093 телефонских претплатника. Системом фиксне и мобилне телефоније покривено је цело подручје града. Образовна инфраструктура на руралном подручју обухвата 51 васпитне групе у којима се реализује припремни предшколски програм и програм рада са децом од 3-5,5 година, као и специјални програми и 10 основних школа. Приступ интернету и јавном информисању је засуљена на целој територији града. Управљање отпадом на територији града Крушевца није у потпуности решено, и један је од приоритета у наредном периоду. Постоји депонија у Срњу која није санитарно уређена. Од 101 насељеног места, смеће се организовано износи у преко 10 места.

Показатељи развоја пољопривреде

Пољопривредно земљиште: На подручју града Крушевца заступљен је прави мозаик типова земљишта, формираних под утицајем специфичних педогенетских чинилаца (геолошких, геоморфолошких, хидролошких, климатских и биогеографских). Речне терасе и алувијалне равни покривене су најплоднијим земљиштем (неносним материјалом) чија дебљина износи 1,5 м. Испод њега налази се шљунковити и песковити речни и језерски материјал који је пропустљив за воду и на тај начин утиче да ово земљиште буде повољно за наводњавање. Основни типови који су формиран, могу се према најновијим истраживањима сврстати у следеће категорије: плодна, средње и слабо плодна и неплодна земљишта. На подручју града Крушевца јасно су издвојене следеће врсте земљишта: колувијално, хумусно-силикатно, смоница, еутрично смеђе земљиште, лесивирално-илимеризовано земљиште,

псеудоглеј, флувијално или алувијално земљиште и флувијално ливадско земљиште. Територија града Крушевца простире се на површини од 85.397 ха, од чега се коришћено пољопривредно земљиште на 25.756 ха, а под шумама 38.112 ха. Учешће коришћеног пољопривредног земљишта је 30,16 % у укупној површини града. Територија града је рејон ратарских култура, повртарства и виноградарства у равничарском и брдско-планинском подручју и пашњака у планинском делу. Долина Западне Мораве и Расине, као и Рибарске реке и других мањих речица и потока, представљају плодне оранице и баште, које заузимају највећи проценат од укупних пољопривредних површина. Поред равничарског и један део брежуљкастог рејона је под ораничним површинама. Брежуљкасто и брдско подручје представља воћарско-виноградарски рејон, а брдско-планински део представља подручје ливада и пашњака. До сада изграђених система за наводњавање има врло мало у читавом западно моравском подручју, а изграђени су упоредно са системима за одбрану од поплава и регулацију река. На територији Крушевца у периоду 1957-1962. године је изграђен хидросистем "Крушевац" за наводњавање површине од 1.100 ха. Овим комплексом обухваћено је пољопривредно земљиште од Читлука до реке Расине и од железничке пруге Сталаћ-Пожега до Западне Мораве. Систем никада није коришћен у пуној мери и сада је сасвим ван употребе, у запуштеном стању. Најчешћи вид наводњавања земљишта на територији града у садашњим условима није се битније применило у задњих 50 година осим у већој примени техничких средстава где су некадашње долапе замениле моторне црпке, малих и средњих капацитета и то најчешће у долинама водотока. Најчешћи начини наводњавања су: браздама и системом кап по кап, док се орошавање ређе примењује. При свему наведеном треба водити рачуна да се међу наведеним површинама за наводњавање налазе и површине које треба одводњавати (земљишта поред Западне Мораве и Расине), односно земљишта угрожена површинским и подземним водама. На одводњавању земљишта је најмање урађено па значајан део површина остао забарен и неискоришћен, али постоје спорадични системи дренажа за мале пољопривредне површине, које нису од великог значаја. Пољопривредно земљиште у државној својини које се даје у закуп је 294,13 ха, од тог 88,89 ха је тренутно у закупу.

СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА (ха)

оранице и баште	18.434
воћњаци	1.755
виногради	407,12
ливаде и пашњаци	3.777
расадници	524
остало	96

Вишегодишњи засади: Квалитет пољопривредног земљишта и клима на територији града Крушевца веома су повољни за производња воћа и то: јабучастог, коштичавог, језграстог, јагодастог, као и за производњу воћних садница и лозних калемова. Производња је заступљена највише у долини Западне Мораве, Расине, долини Пепељуше и подјастребачким селима. Производња воћа, воћних садница и лозних калемова је веома значајна за локалну самоуправу, јер највећи део ове производње извезе се у земље југоисточне Европе. Укупна површина под воћњацима је 1.755 ха. Укупна површина под виноградама је 407,12 ха. Велики број произвођача има екстензивну производњу воћа, али последњих година све је више засада под интензивном производњом, а посебно производња јабучастог коштичавог и јагодастог воћа. Производња лозних калемова и воћних садница на подручју Крушевца има традицију дужу од једног века и лоцирана је у приобаљу Западне Мораве. Захваљујући дугој традицији, изузетно повољним климатским и земљишним условима и увођењу најсавременијих научних достигнућа овде се годишње произведе 3 милиона лозних калемова и 6 милиона воћних садница. Поред подизања плантажних воћњака и винограда на подручју Србије, садни материјал са овог подручја извози се у земље југоисточне Европе и др. Последњих година произвођачи садног материјала са подручја крушевачке регије интензивно прелазе на производњу сертификованог безвирусног садног материјала, што им омогућавају сопствени матични засади базног материјала. Производња хортикултурног биља је посебно развијена у долини Рибарске реке, у Великом Шилеговцу и његовој околини. Укупно има преко 2.000.000 садница хортикултурног биља различите старости, које се извозе у земље југоисточне Европе, земље бивше Југославије... Производња садница ружа и цвећа је развијена у долини Западне Мораве. Укупно се годишње произведе око 1.000.000 садница ружа и цвећа које се извозе.

УКУПНА ПОВРШИНА ПОД ВОЋЊАЦИМА

врста воћа	површина (ха)
јабучасто воће	400
коштичаво воће	965
језграсно воће	207
јагодасто воће	159
остало	24

Сточни фонд: Сточарска производња је развијена у долини Рибарске реке, Расине и Западне Мораве. Говедарство у долини Рибарске реке је најразвијеније у Србији, са највећом производњом меса и млека по јединици површине. Доминантно је заступљена сименталска раса говеда (95%), а мањи проценат холштајн-фризијска раса и мелези. Активно је преко 200 фарми (тов јунади, краве музаре, одгој приплодних јуница, свиња...). Ово подручје је у старој Југославији производило 17% од укупне производње говеда. Сточарска производња се наслања на производњу кукуруза, луцерке, детелине, осталог крмног биља и испаше на ливадама и пашњацима. Сточарска производња у односу на пратећу производњу сточне хране је самодоволна само у погледу кабасте хране (силажа кукуруза и осталих легуминоза, сена луцерке, детелине и осталих трава), док у погледу потрошње житарица у добром делу зависна од производње у другим крајевима. У производњи говеда крава (музне и остале) има 5.650, говеда у тову и др. има 7.029. У производњи свиња преовађују мелези свих раса. На територији града нема великих газдинстава специјализованих за овчарство и козарство. Преко 10 газдинстава има преко 50 грла. Целокупни систем производње заснива се на традиционалном узгоју. У овчарству преовлађује племените расе оваца, а најзаступљенија је виртемберг раса преко 50%, а остатак чине сјеничка омплемењена il-d-france раса. У козарству преовађује алпино раса преко 80%, а остатак српска бела раса. Природна богатства и географски положај крушевачког краја испод Јастрепца, Копаоника и Мојињских планина за пчеларство су изузетно повољни, што указује и велики број произвођача меда који имају 27.008 кошница на територији града Крушевца. Годишње се произведе око 400-450 т меда од чега се скоро половина извезе. Последњих 5 година од како пласман меда доживљава експанзију пчелари показују интересовање за повећањем броја кошница и проширењем пчелињака, а појављују се и ново заинтересовани млади произвођачи који у пчеларству виде своју егзистенцију.

УКУПАН СТОЧНИ ФОНД ПО ГРАНАМА СТОЧАРСТВА

Говедарство	Свињарство	Овчарство	Козарство	Живинарство	Пчеларство
12.679	22.230	12.732	2.417	502.061	27.008

Механизација, опрема и објекти: Пољопривредна механизација на пољопривредним газдинствима је застарела. Средња и мала газдинства газдинства су опремљена половном механизацијом, која је технолошки превазиђена на газдинствима земаља са развијеном пољопривредом. Опремљеност објеката за смештај стоке је неуједначен и зависи од степена специјализације и величине стада. Мали број пољопривредних газдинстава су током последње деценије имала значајне инвестиције у унапређењу стандарда, изградњу и проширење постојећих капацитета. Ови објекти су технички добро опремљени и испуњавају захтеве предвиђене стандардима о добробити животиња. И поред тога, управљање стајњаком и његово складиштење остаје један од кључних проблема са којим се суочава већина газдинстава. Опремљеност пољопривредних газдинстава објектима за складиштење репроматеријала и финализацију пољопривредних производа је слаба. Углавном се користе постојећи економски објекти и помоћни објекти на газдинству. Напред наведени подаци су из Пописа пољопривреде из 2012. године, јер подаци за механизацију, опрему и објекте из Пописа пољопривреде из 2023 су наведени само збирно за Републику Србију.

МЕХАНИЗАЦИЈА, ОПРЕМА И ОБЈЕКТИ

Назив	Број
трактори	17.068
комбајни	678
прикључне машине	32.804
пољопривредни објекти (за смештај стоке, пољопривредних производа на газдинству и пољопривредних машина и опреме)	39.742
хладњаче	27
сушаре	26
стакленици	22
пластеници	1.396

Радна снага: На територији града Крушевца има укупно 12.664 пољопривредних газдинстава, при чему је највећи део од 99,22% односи на породична пољопривредна газдинства. Највећи број пољопривредних газдинстава, 7.868 (62%), има једног или два члана газдинства или стално запосленог. Газдинства са три до четири члана који обављају пољопривредну делатност у укупном броју учествују са 32%. Од укупног броја чланова и стално запослених на газдинству 45% су жене. Укупно остварених радних јединица ангажоване радне снаге у пољопривреди износи 12.412, од тога 95,25% остварују носиоци газдинства, чланови породице, рођаци и стално запослени на газдинству, а 3% остварује сезонска радна снага. На руралном подручју укупно има 59.836 становника (52,68%), од тога 29.745 жена (49,71%) и 30.091 мушкараца (50,29%). Просечна старост становништва је 45,87 година. Највећи број становника има од 65-69 година 5.460 (9,12%), а непунолетно становништво од 0-19 година (17,66%). Од укупно 52.321 становника старости 15 и више година највећи број становника 26.906 (51,42%) има средње образовање, 13.275 (25,37%) основно образовање и 6.106 (11,67%) више и високо образовање. Пољопривредне активности на породичном газдинству обављају искључиво чланови породице и рођаци док стално запослених у оквиру ове категорије газдинства готово и да нема. Највећи број носилаца породичних газдинстава уједно су управници-менаџери на газдинствима. Што се тиче нивоа њихове обучености из области пољопривредне производње 63,18% имају само пољопривредно искуство стечено праксом, док само 2,67% имају стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде. Напред наведени подаци су из Пописа пољопривреде из 2012. године.

Структура пољопривредних газдинстава: На територији града укупан број пољопривредних газдинстава је 12.664, што представља 30,93% у укупном броју домаћинстава на подручју града. Највећи број пољопривредних газдинстава 33,82% користи 1ха пољопривредног земљишта, а најмањи број газдинстава 8,47% користи 5-10 ха. На територији града има укупно 30.351 грла стоке, од тога највећи број газдинстава 87,79% има 4 условних грла стоке, а најмањи број газдинстава 0,08% има преко 100 грла.

СТРУКТУРА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА ПРЕМА ВЕЛИЧИНИ КОРИШЋЕНОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА И ПРЕМА БРОЈУ УСЛОВНИХ ГРЛА

	1 ха	1-2 ха	2-5 ха	5-10 ха
ПГ	4.283	3.049	3.978	1.073
ха	2.467	4.454	12.693	7.105

Производња пољопривредних производа: На подручју града Крушевца највише је заступљена ратарска производња на 71,57% од укупне површине коришћеног пољопривредног земљишта, воћарство на 6,81% и виноградарска производња на 1,58%. Сточарство такође има врло важну улогу у стварању вредности пољопривредне производње. Крушевачко подручје у не тако далекој прошлости било једно од најразвијенијих, посебно из области говедарске производње, а данас је та ситуација нешто другачија. Међутим иако у смањеном обиму, подручје града Крушевца, посебно територија Рибарске реке заузима значајну улогу у овој области производње. На територији града има 12.679 говеда, 22.230 свиње, 12.732 оваца, 502.061 различите врсте живине и 27.008 кошнице пчела. Житарике, првенствено кукуруз и пшеница се гаје на 50,42% од укупне површине. Принос пшенице на напред наведеној површини је

28.485,66 т, са просечним приносом од 6.500 кг/ха, а принос кукуруза је 45.222,42 т са просечним приносом од 5.200 кг/ха. Крмно биље се гаји на 12,03 % од укупне површине. Принос луцерке је 10 т/ха, а гаји се на 4.200 ха, Воће се гаји на 6,81% од укупне површине. Принос јабуке на напред наведеној површини је 3.601,60 т са просечним приносом од 16 т по ха и шљиве 7.748,95 т са просечним приносом 11 т по ха. Виногради заузимају 1,58 % укупне територије са приносом од 6 т по ха. Значајну улогу у стварању вредности пољопривредне производње има и повртарска производња, и то производња паприке на површини од 4.207,56 ха са процењим просечним приносом од 28 т/ха, парадајза на површини од 80,5 ха са процењим просечним приносом од 50 т/ха, купус и кељ на површини од 47,07 ха са процењеним просечним приносом од 30-40 т/ха, а посебно у последње време је у експанзији производња јагода на површини од 218,94 ха са процењеним просечним приносом од 25 т/ха.

Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника: На подручју Крушевца постоји организована тржишна производња кроз земљорадничке задруге којих има 24, од којих само једна задруга у има дугогодишње искуство и успела је да не доживи судбину већине задруга током 90-тих година. Развој ове гране је неопходан да би пољопривредни произвођачи били конкурентни на тржишту. Пословање земљорадничких задруга усмерено је на гајење воћа, воћних садница и лозних калемова, поврћа, узгој животиња, прераду, као и саветодавне активности. Недостатак складишних капацитета и обртних средстава за финансирање откупа главне су проблеми у њивовом раду. Осим земљорадничких задруга на територији града постоје 14 пољопривредних удружења у свим областима пољопривредне производње: 9 удружења сточарске производње, 2 удружења произвођача јагодастог воћа, 2 удружења пчелара и 1 удружење корисника вода. Улога удружења је веома значајна за унапређење пољопривредне производње, а посебно у делу модернизације и едукације пољопривредних произвођача, као и повољности код набавке импута за пољопривредну производњу и пласмана пољопривредних производа.

Трансфер знања и информација: Облици стицања нових знања-стручног усавршавања пољопривредних произвођача су различити и реализују се преко стручне службе Градске управе града Крушевца, Пољопривредне саветодавне и стручне службе Крушевац, Института за крмно биље Крушевац, Регионалне привредне коморе Крушевац, бројних саветодаваца, и других стручних лица. Осим семинара организују се и студијска путовања у земљи и иностранству. Да сада су произвођачи обишли Пољопривредни сајам у Риду, Аустрија, и Болоњи, Италија, посетили велики број пољопривредних газдинстава у Хрватској, Словенији, Аустрији, Немачкој и Италији. Овај начин стицања знања и информација је допринео унапређењу пољопривредне производње, у свим областима, што је допринело повећању квалитета и квантитета производње, као и увођењем савременог асортимента увозом сертификованог материјала у воћарској производњи, подизање савремених засада и правилном употребом средстава за заштиту биља. Осим напред наведених облика стицања нових знања и информација, локални медији имају значајан допринос, путем специјализованих емисија за пољопривреднике, у којима осим едукације произвођачи могу да сазнају за све мере подршке за развој пољопривредне производње и рурални развој које спроводе Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде и Град Крушевац.

ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ ПЛАНИРАНИХ МЕРА И ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА

Табела 1. Мере директних плаћања

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Регреси	100.1	700.000,00	1.800,00	0	0,00	0,00
	УКУПНО		700.000,00				

Табела 2. Мере кредитне подршке

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ постицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
	УКУПНО						

Табела 3. Мере руралног развоја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава	101	30.000.000,00	70	300.000,00	0,00
2	Управљање ризицима	104	2.500.000,00	30	60.000,00	0,00
3	Органска производња	201.3	300.000,00	100	300.000,00	0,00
4	Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга	301	13.900.000,00	100	0,00	0,00
5	Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима	302	2.400.000,00	70	300.000,00	0,00
6	Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и на увођење и сертификација система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	304	1.000.000,00	70	500.000,00	0,00
	УКУПНО		50.100.000,00			

Табела 4. Посебни подстицаји

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	402	8.200.000,00	0,00	100	0,00	0,00
	УКУПНО		8.200.000,00				

Табела 5. Мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, мера кредитне подршке, мера руралног развоја и посебних подстицаја

Редни број	Назив мере	Шифра мере	Планирани буџет за текућу годину без пренетих обавеза (у РСД)	Износ подстицаја по јединици мере (апсолутни износ у РСД)	Износ подстицаја по кориснику (%) (нпр. 30%, 50%, 80%)	Максимални износ подршке по кориснику (ако је дефинисан) (РСД)	Пренете обавезе
1	Набавка хране и ветеринарске услуге за остављену женску теляд	601	2.500.000,00	0,00	50	75.000,00	0,00
	УКУПНО		2.500.000,00				

Табела 6. Табеларни приказ планираних финансијских средстава

Буџет	Вредност у РСД
Укупан износ средстава из буџета АП/ЈЛС планираних за реализацију Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја (без пренетих обавеза)	61.500.000,00
Планирана средства за директна плаћања	700.000,00
Планирана средства за кредитну подршку	0,00
Планирана средства за подстицаје мерама руралног развоја	50.100.000,00
Планирана средства за посебне подстицаје	8.200.000,00
Планирана средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања, кредитне подршке и у оквиру мера руралног развоја	2.500.000,00
Пренете обавезе	0,00

Циљна група и значај промене која се очекује за кориснике: Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Крушевца утврђује се структура мера, односно намена и начин коришћења средстава за 2025. годину, у укупном износу од 61.500.000,00 динара, која су одређена Одлуком о буџету Града Крушевца за 2025. годину („Службени лист града Крушевца“ бр. 22/2024). Корисници мера подршке су регистрована физичка лица-носиоци

активног комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, правна лица и предузетници са територије града Крушевца, уписане у Регистар пољопривредних газдинстава, физичка лица, правна лица и предузетници, чије делатности су у оквиру трансфера знања и развоја саветодавства, промоције развојних потенцијала и потреба села. Реализацијом мера које су наведене у Програму подстиче се • модернизација пољопривредне производње • пораст квалитета и квантитета производње • побољшање конкурентности пољопривредних газдинстава • увођење нових технологија и иновација, и отварање нових тржишних могућности • подизање техничко-технолошких, маркетиншко-менаџментских знања и способности везаних за пољопривредну производњу, прераду, пласман производа и развој села и осталим аспектима, који ће утицати на побољшање квалитета живота на сеоским подручјима.

Информисање корисника о могућностима које пружа Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја: Корисници мера које су дефинисане Програмом биће информисани путем Конкурса који ће бити на сајту града Крушевца, као и путем трибина и предавања, пољопривредних стручних служби, локалних медија и у Служби за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца.

Мониторинг и евалуација: Служба за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца обавља послове на изради предлога Програма и реализацији мера након усвајања истог. Током периода реализације Програма, мониторинг и евалуацију вршиће Служба за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и други органи и стручна тела Града Крушевца: Градско веће-доношење Програма, одлука, давање сагласности на критеријуме, усвајање годишњег извештаја, Комисија за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца-даје предлог одлука о захтевима по појединим мерама, доноси критеријуме о коришћењу средстава фонда и др. Одељење за финансије и Одељење за јавне набавке извршавају задатке из своје надлежности, као и комисије које се формирају у периоду реализације Програма. На основу систематизованих података комисија и крајњих корисника, Служба за пољопривреду и водопривреду прати годишњу реализацију, остварене резултате и ефекте спроведених мера Програма и даје предлог о даљем спровођењу истих или увођењу нових мера подршке.

II. ОПИС ПЛАНИРАНИХ МЕРА

2.1. Назив и шифра мере: 100.1 Регреси

2.1.1. Образложење: Мера подршке за унапређење примарне пољопривредне производње путем регреса за вештачко осемењавање крава подстиче се пораст квалитета и квантитета производње на локалном нивоу, а у складу са Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године. Регресирање вештачког осемењавања крава је инвестиција која има за циљ унапређење говедарства на територији града Крушевца. Производња говеда је развијена у долини Рибарске реке, Расине и Западне Мораве и има дугу традицију. Говедарство у долини Рибарске реке је било најразвијеније у Србији, са највећом производњом меса и млека по јединици површине. На територији града укупно има 12.679 говеда, од чега преко 5.650 крава. Овом производњом доминирају мали произвођачи и општи проблем сада представља одрживост ове производње као и низак генетски потенцијал говеда, тако да је регресирање вештачког осемењавања крава, инвестиција која ће утицати на побољшање стања у говедарству.

2.1.2. Циљеви мере: Општи циљеви: Стабилност прихода пољопривредних газдинстава и побољшање продуктивности и квалитета пољопривредне производње. Специфични циљеви: Одрживост квантитета у говедарству и унапређење генетског потенцијала, које ће добринети повећању квалитета и квантитета млека и меса.

2.1.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.1.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства и правна лица са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.1.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.1.6. Општи критеријуми за кориснике: _ Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава, са пребивалиштем и производњом на територији града Крушевца и - За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја).

2.1.7. Специфични критеријуми: За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.1.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)

2.1.9. Критеријуми селекције:

2.1.10. Интензитет помоћи: Износ регреса за вештачко осемењавање крава је 1.800,00 динара по грлу, и то само за прво осемењавање.

2.1.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.1.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Ова мера биће спроведена кроз конкурс који расписује Начелник. Конкурс ће бити отворен до утрошка средстава, а најкасније до 15.11.2025. године. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове, биће рангирани по редоследу подношења захтева и Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о исплати средстава. Исплата субвенција врши се уплатом на наменски текући рачун корисника, а на предлог Комисије, која врши одабир корисника средстава једном месечно.

2.2. Назив и шифра мере: 101 Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава

2.2.1. Образложење: Основне карактеристике пољопривреде на територији града Крушевца су уситњеност поседа, мали број грла стоке у пољопривредним газдинствима, неадекватан производни и смештајни објекти, слаба примена савремених технологија производње и увођење новог сортиментa и застарела пољопривредна механизација. Мера инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава подржава мала и средња пољопривредна газдинства у циљу унапређења средстава и процеса производње, продуктивности, конкурентности, као и технолошког оспособљавања газдинстава, а све ради постизања веће економске ефикасности, веће орјентисаности ка тржишту и дугорочне одрживости, а у складу са Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године. Општи проблем представља недостатак пољопривредне опреме и застарела механизација. Пољопривредна газдинства, због неповољног економског и социјалног стања нису у могућности да сама обезбеде довољно средстава за модернизацију производње. Велики број газдинстава има низак интензитет производње, тако даје овај вид подршке неопходан услов за одрживост ове производње. Куповином савремене опреме и механизације, заснивање нових производних засада, набавком квалитетних приплодних грла млечних раса говеда и улагањем у складишне и прерађивачке капацитете на пољопривредним газдинствима могуће је побољшати економске аспекте деловања. Преглед по секторима: Сектор млеко и месо Сточарска производња је развијена у долини Рибарске реке, Расине и Западне Мораве. Говедарство у долини Рибарске реке је најразвијеније у Србији, са највећом производњом меса и млека по јединици површине.. Доминантно је заступљена сименталска раса говеда (95%), а мањи проценат холштајн-фризијска раса и мелези. Активно је преко 200 фарми (тов јунади, краве музаре, одгој приплодних јуница, свиња...). У сточарској производњи доминирају мали проивођачи, одрживе и делимично одрживе фарме. Општи проблем представља производња сточне хране, адаптација објеката и недостатак савремене пољопривредне опреме и механизације што доводи до непрофитабилног пословања произвођача. На територији града Крушевца укупно има 12.679 грла у говедарству, од тога 5.650 грла крава, 22.230 грла у свињарству, 12.732 грла у овчарству 2.417 грла у козарству и 502.061 различите врсте живине. Велики број газдинстава има низак интензитет производње, тако даје овај вид подршке неопходан услов за одрживост ове производње. Најзначајнија грана сточарске производње је млекарство. Постоји мали број газдинстава са више од 10 музних крава, а у већем броју газдинстава од 3-5 краве. Газдинства која су се определила за ову производњу суочавају се са недостатком земљишта за производњу хране за животиње. Велики број газдинстава се бави товом јунади, а посебно је овај вид производње развијен у долини Рибарске реке. Ово подручје је у старој Југославији производило 17% од укупне производње јунади. Сектор-воће, грожђе и поврће Производња воћа, а посебно јагодастог воћа (јагода, малина, купина и у последње време боровница) је једна од битних грана пољопривредне производње. На територији града Крушевца под воћем је засађено 1.755 ха. Унапређење производње у овој области захтева увођење савременог асортимента, подизање савремених засада и изградњу складишних и прерађивачких капацитета, што овом мером постижемо. Просечна површина засада воћа по газдинству је 25 ари. Само 45% засада су интезивни засади у којима се примењују адекватне агротехничке мере. Структура сортиментa, недостатак специјализоване механизације и опреме и недовољно површина које се наводњавају смањену продуктивност производње. Производња воћа, а посебно јагодастог воћа (јагода, малина, купина и у последње време боровница) је једна од битних грана пољопривредне производње. Пчеларство представља малу, али изузетно атрактивну пољопривредну

делатност, која последњих година почиње да се тржишно усмерава у правцу прихватања услова и стандарда ЕУ. На територији града Крушевца укупно има 27.008 кошница пчела. Најзначајније извозно тржиште су земље чланице ЕУ (Немачка, Италија и Аустрија), затим земље ЦЕФТА споразума (Македонија, Црна Гора и БиХ). Лоши климатски услови су нанели велику штету у пчеларству, тако да ова подршка значајно може утицати да одржи и унапреди ова производња. Сектор-остали усеви У структури биљне производње највише је заступљена ратарска производња, која чини више од половине вредности пољопривредне производње. Најзаступљеније културе које се гаје су кукуруз и пшеница, а на мањим површинама се производе остале житарице крмно биље. Површине под житима остале су углавном непромењене. Овом мером се постиже унапређење и модернизација ратарске производње.

2.2.2. Циљеви мере: Општи циљеви: Стабилност прихода пољопривредних газдинстава, смањење трошкова производње, унапређење техничко-технолошке опремљености и побољшање квалитета пољопривредне производње. Специфични циљеви: Унапређење стања механизације и опреме за пољопривредну производњу и прераду, повећање наводњаваних површина системом кап по кап, повећање ефикасности, конкурентности и одрживости пољопривредне производње.

2.2.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.2.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, правна лица и предузетници са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.2.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.2.6. Општи критеријуми за кориснике: -Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава, са пребивалиштем и производњом на територији града Крушевца; -За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја и -Уколико је корисник правно лице, предузетник и задруга, мора бити у активном статусу и уписан у регистар привредних субјеката.

2.2.7. Специфични критеријуми: Сектор млека • Пољопривредна газдинства која имају до 29 крава на крају инвестиције, осим инвестиције 101.1.1. Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса говеда, где пољопривредна газдинства могу имати и преко 29 грла на крају инвестиције; • Нема посебних критеријума за улагање у сектору млека за козе и овце. Сектор меса • Пољопривредна газдинства која имају до 29 грла говеда и / или 199 грла оваца и /или коза и / или 29 грла крмача и / или 199 товних свиња и / или 999 ћурака и / или 299 гусака и / или 4.999 бројлера на крају инвестиције. Сектор јаја • Пољопривредна газдинства са укупним капацитетом објекта за максимално 4.999 кока носиља у експлоатацији на крају инвестиције. Сектор воћа: • Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра; • Пољопривредна газдинства, регистрована у Регистру произвођача садног материјала воћа, винове лозе и хмеља у складу са Законом о садном материјалу („Службени гласник РС“ бр. 18/05 и 30/10) са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Сектор виноградарства: • Пољопривредна газдинства регистрована у Виноградарском регистру у складу са Законом о вину („Службени гласник РС“, бр. 41/09 и 93/12) са највише 1,99 ha винограда на крају инвестиције; • Пољопривредна газдинства регистрована у Регистру произвођача воћа, винове лозе и садног материјала хмеља у складу са Законом о садном материјалу („Службени гласник РС“ бр. 18/05 и 30/10) са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Сектор поврћа: • Пољопривредна газдинства са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Сектор житарица и индустријских услова: • Пољопривредна газдинства која имају до 49 ha земљишта под житарицама и индустријским усеви; • Пољопривредна газдинства која имају до 1,99 ha земљишта под хмељем.

2.2.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
101.1.1	Набавка квалитетних приплодних грла млечних раса: говеда, оваца и коза
101.1.3	Опрема за мужу, клађење и чување млека на фарми, укључујући све елементе, материјале и инсталације
101.1.4	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализоване приколице за транспорт чврстог стајњака, укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.1.5	Машине и опрема за припрему сточне хране, за храњење и напajaње животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омогачи бала и комбајни за сточну храну; косилице; превртачи сена)
101.1.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.1.7	Опрема за третман папака
101.1.8	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
101.1.9	Машине за примарну обраду земљишта
101.1.10	Машине за допунску обраду земљишта
101.1.11	Машине за ђубрење земљишта
101.1.12	Машине за сетву
101.1.13	Машине за заштиту биља
101.1.14	Машине за убирање односно скидање усева
101.1.15	Машине за транспорт
101.1.16	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
101.1.17	Машине и опрема за наводњавање усева
101.2.3	Машине и опрема за руковање и транспорт чврстог, полутечног и течног стајњака (транспортери за стајњак; уређаји за мешање полутечног и течног стајњака; пумпе за пражњење резервоара; сепаратори за полутечни и течни стајњак; машине за пуњење течног стајњака; специјализована опрема за транспорт чврстог стајњака, полутечног и течног стајњака, резервоари за течни стајњак, специјализоване приколице за транспорт чврстог/полутечног/течног стајњака, са одговарајућом опремом), укључујући и пратећу опрему за полутечни и течни стајњак)
101.2.5	Машине и опрема за складиштење и припрему сточне хране, за храњење и појење животиња (млинови и блендери/мешалице за припрему сточне хране; опрема и дозатори за концентровану сточну храну; екстрактори; транспортери; микс приколице и дозатори за кабасту сточну храну; хранилице; појилице; балери; омогачи бала и комбајни за сточну храну; превртачи сена, итд.)
101.2.6	Сточне ваге, рампе за утовар и истовар и торови за усмеравање и обуздавање животиња
101.2.7	Опрема за третман папака
101.2.8	Опрема за смештај квочки, специјализовани/посебно опремљени кавези
101.2.9	Опрема за фиксне ограде и електричне ограде за пашњаке/ливаде
101.2.10	Машине за примарну обраду земљишта
101.2.11	Машине за допунску обраду земљишта
101.2.12	Машине за ђубрење земљишта
101.2.13	Машине за сетву
101.2.14	Машине за заштиту биља
101.2.15	Машине за убирање односно скидање усева
101.2.16	Машине за транспорт
101.2.17	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
101.2.18	Машине и опрема за наводњавање усева
101.3.1	Набавка опреме за живинарске фарме за производњу конзумних јаја
101.3.2	Набавка опреме за сортирање, паковање и чување конзумних јаја
101.3.4	Набавка опреме за руковање, сакупљање и коришћење животињског ђубрива; посебна опрема за транспорт ђубрива
101.4.1	Подизање нових или обнављање постојећих (крчење и подизање) вишегодишњих засада воћака, хмеља и винове лозе
101.4.2	Подизање и опремање пластеника за производњу поврћа, воћа, цвећа и расадничку производњу
101.4.3	Подизање, набавка и опремање система противградне заштите у воћњацима и вишегодишњим засадама
101.4.5	Набавка опреме за вештачко опрашивање биљака при производњи у заштићеном простору
101.4.6	Набавка опреме и уређаја за додатно осветљење и засењивање биљака при производњи у заштићеном простору
101.4.7	Набавка опреме и уређаја за припрему земљишта и супстрата за гајење биљака при производњи у заштићеном простору
101.4.8	Набавка опреме и уређаја за сетву, садњу и мулчирање (са фолијом)
101.4.9	Набавка опреме и уређаја за системе за хидропониичну производњу при производњи у заштићеном простору
101.4.10	Набавка опреме и уређаја за заштиту биља и стерилизацију земљишта и супстрата при производњи у заштићеном простору
101.4.11	Набавка опреме за обогаћивање угљен-диоксидом (ткз. ђубрење угљен диоксидом при производњи у заштићеном простору)
101.4.12	Набавка бокс палета за транспорт и складиштење производа
101.4.13	Набавка опреме-линија за чишћење и прање производа
101.4.14	Набавка опреме-линија за бербу, сортирање и калибрирање производа
101.4.15	Набавка опреме-линија за паковање и обележавање производа
101.4.16	Набавка опреме за резивање, дробљење, сечење и уклањање остатака након резидбе воћних врста
101.4.17	Опрема за вентилацију и опрема за принудну вентилацију
101.4.18	Опрема/механизација за заштиту од мрза
101.4.19	Машине за примарну обраду земљишта
101.4.20	Машине за допунску обраду земљишта
101.4.21	Машине за ђубрење земљишта
101.4.22	Машине за сетву
101.4.23	Машине за садњу
101.4.24	Машине за заштиту биља
101.4.25	Машине за убирање односно скидање усева
101.4.26	Машине за транспорт
101.4.27	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
101.4.28	Машине, уређаји и опрема за наводњавање усева
101.5.1	Машине за примарну обраду земљишта
101.5.2	Машине за допунску обраду земљишта
101.5.3	Машине за ђубрење земљишта
101.5.4	Машине за сетву
101.5.5	Машине за садњу
101.5.6	Машине за заштиту биља
101.5.7	Машине за убирање односно скидање усева
101.5.8	Машине за транспорт
101.5.9	Набавка остале опреме (ГПС навигација и др.)
101.5.10	Машине и опрема за наводњавање усева
101.6.2	Набавка опреме за пчеларство

2.2.9. Критеријуми селекције:

2.2.10. Интензитет помоћи: Износи подстицаја за секторе воће, грожђе и поврће, остали усеви, производња конзумних јаја и пчеларство су 50% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 200.000,00 динара, а за секторе млеко и месо су 50% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 250.000,00 динара, осим за сектор млеко-набавка квалитетних приплодних грла млечних раса говеда износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 300.000,00 динара. За секторе млеко, месо, воће, грожђе и поврће, остали усеви, производња конзумних јаја и пчеларство додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства жене, тако да је могућ интензитет подстицаја од највише 60%. Износи подстицаја за млађе од 40 година у тренутку подношења пријаве за секторе воће, грожђе и поврће, остали усеви, производња конзумних јаја, пчеларство, млеко и месо су 60% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 300.000,00 и додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства жене, тако да је могућ интензитет подстицаја од највише 70%.

2.2.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.2.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Инвестиције које ће се финасирати у оквиру ове мере биће спроведене кроз конкурсе који расписује Начелник. Начелник расписује Конкурсе на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурси ће бити објављени на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове биће рангирани по редоследу подношења захтева, а Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о ислати средстава.

2.3. Назив и шифра мере: 104 Управљање ризицима

2.3.1. Образложење: Мера обнављање пољопривредног производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и катастрофалним догађајима и увођење одговарајућих превентивних активности и то осигурањем усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња омогућава пораст квалитета и квантитета производње на локалном нивоу. Због великог утицаја промене климе, а ради очувања квалитета, предвидљивости и одрживости пољопривредне производње осигурање представља неопходан начин очувања истог. До сада је мали број пољопривредних газдинстава осигуравао своју производњу, тако да су због временских неприлика пољопривредници претрпели велике штете. У вези са напред наведеним субвенционисање премије осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње подстиче се пораст квалитета и квантитета пољопривредне производње.

2.3.2. Циљеви мере: Општи циљеви: Стабилност прихода пољопривредних газдинстава и побољшање продуктивности и квалитета пољопривредне производње. Специфични циљеви: Очување одрживости пољопривредне производње.

2.3.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.3.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, правна лица и предузетници са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.3.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.3.6. Општи критеријуми за кориснике: -Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава у складу са Правилником о начину и условима уписа и вођења регистра пољопривредних газдинстава, са пребивалиштем и производњом на територији града Крушевца и -Уколико је корисник правно лице или предузетник, мора бити у активном статусу и уписан у регистар привредних субјеката.

2.3.7. Специфични критеријуми: За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.3.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
104.3	Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња

2.3.9. Критеријуми селекције:

2.3.10. Интензитет помоћи: Износ подстицаја је 30% од вредности премије осигурања без ПДВ-а, а максимално до 60.000,00 динара..

2.3.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.3.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Инвестиције које ће се финасирати у оквиру ове мере биће спроведене кроз конкурс који расписује Начелник. Конкурс ће бити отворен до утрошка средстава, а најкасније до 15.11.2025. године. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове, биће рангирани по редоследу подношења захтева и Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о исплати средстава. Исплата субвенција врши се уплатом на наменски текући рачун корисника, а на предлог Комисије, која врши одабир корисника средстава једном месечно.

2.4. Назив и шифра мере: 201.3 Органска производња

2.4.1. Образложење: Имајући у виду природно-географске ресурсе, Град пружа могућност за развој органске и контролисане производње. Овај вид пољопривреде може значајно допринети развоју руралних подручја, а тиме и пољопривреде уопште. Органска производња различитих органских производа на подручју Града, у складу је са захтевима потрошача за органском храном, уз примену поступака који нису штетни за здравље људи, биљака, животиња и животну средину. На територији Града Крушевца под органском производњом је око 20 ха. Град је издвојио средства за инвестиције које ће подржати када је у питању органска пољопривредна производња.

2.4.2. Циљеви мере: Општи циљеви: • Одрживо управљање ресурсима и заштиту животне средине • Унапређење органске производње, система контроле, сертификације и надзора у оранској производњи • Очување биолошке разноврсности Специфични циљеви: • Производња квалитетне и здравствено безбедне хране • Повећање броја произвођача укључених у програм • Повећање површине земљишта

под органском производњом

2.4.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.4.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом, који су заинтересовани да започну органску пољопривредну производњу, као и произвођачи који су започели процес органске пољопривредне производње (произвођачи чија је производња у периоду конверзије, произвођачи којима је завршен период конверзије и налазе се у поступку издавања сертификата, и произвођачи који имају сертификовану биљну производњу).

2.4.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.4.6. Општи критеријуми за кориснике: - Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом, пребивалиште и производња на територији града Крушевца и - За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја (потписана изјава да не постоји захтев за исто улагање у другим јавним фондовима).

2.4.7. Специфични критеријуми: - Да корисник има закључен уговор са овлашћеном контролном организацијом за контролу и сертификацију органске производње (у периоду конверзије или /и органском статусу) - да корисник обавља производњу у складу са прописима којима се уређује органска производња.

2.4.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
201.3.1	Садни и семенски материјал дозвољен за употребу у органској производњи
201.3.2	Контрола и сертификација
201.3.4	Друге инвестиције које се односе на органску производњу а део су свих осталих мера руралног развоја

2.4.9. Критеријуми селекције:

2.4.10. Интензитет помоћи: Износи подстицаја су 80% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 300.000,00 динара. Додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства млади-млађи од 40 година у тренутку подношења пријаве и додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства жене, тако да је максимални интензитет подстицаја 100%.

2.4.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.4.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Инвестиције које ће се финасирати у оквиру ове мере биће спроведене кроз конкурс који расписује Начелник. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријаве. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције.

Захтеви који испуњавају услове, биће ранжирани по редоследу подношења захтева, а Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о ислати средстава.

2.5. Назив и шифра мере: 301 Инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга

2.5.1. Образложење: На територији града Крушевца има 100 насељених места која се баве пољопривредном производњом и мера подршке за унапређење и развој руралне инфраструктуре-уређење некатегорисаних (пољских) путева је веома значајна, јер на овај начин пољопривредним газдинствима ће бити побољшани услови пословања. Уређени пољски путеви ће олакшати пролазак механизације до њива, што је један од битних услова за успешну пољопривредну производњу, као и транспорт пољопривредних производа. У 2025. години опредељена средства ће се утрошити за уређење некатегорисаних (пољских) путева у селима на територији града Крушевца, као и за предмер и предрачун за уређење некатегорисаних (пољских) путева и надзор над изведеним радовима.

2.5.2. Циљеви мере: Општи циљ: Побољшање услова пословања и лепши изглед села Специфични циљ: Лакши, ефикаснији и безбеднији транспорт пољопривредника и пољопривредних производа.

2.5.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.5.4. Крајњи корисници: Крајњи корисник је ЈЛС Крушевац.

2.5.5. Економска одрживост: Није потребан бизнис план.

2.5.6. Општи критеријуми за кориснике: Да локална самоуправа има обезбеђена средства за уређење некатегорисаних путева.

2.5.7. Специфични критеријуми: Прихватљиве инвестиције у руралну јавну инфраструктуру до 299.999 евра.

2.5.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
301.2	Инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре мањег обима, укључујући инвестиције у обновљиве изворе енергије

2.5.9. Критеријуми селекције:

2.5.10. Интензитет помоћи: Инвестиције у оквиру ове мере се финансирају у износу од 100%.

2.5.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	1. Број рекултивисаних и уређених пољских путева по МЗ
2	Дужина уређених некатегорисаних путева (у метрима)

2.5.12. Административна процедура: Реализација ове мере биће спроведена од стране Градске управе града Крушевца, а по добијању списка приоритетних некатегорисаних (пољских) путева, по МЗ, од стране Службе МЗ. Након добијеног списка приоритетних путева, Јавно предузеће за урбанизам и изградњу Крушевац ће урадити предмер и предрачун за наведене путеве. У даљем току процедуре, Одељење за јавне набавке Градске управе града Крушевца ће спровести посупак јавне набавке услуга за уређење некатегорисаних (пољских) путева. Исплата средстава врши се на основу уговора, уплатом на текући рачун извођача радова.

2.6. Назив и шифра мере: 302 Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима

2.6.1. Образложење: Рурални развој укључује и непољопривредне активности које се односе на унапређење квалитета живота на селу. Посебан значај може да има развој непољопривредних активности на пољопривредним газдинствима као и развој различитих врста сервиса који нису тесно везани за пољопривреду. Подршком непољопривредним активностима на селу даје се могућност додатног запошљавања руралног становништва и доприноси смањењу постојања тренда депопулације и напуштања села као и уравнотежењу регионалног развоја у економском и социјалном смислу. Овом мером локалним програмом подржаће се активности везане за унапређење сеоског туризма, домаће радиности и слично, а у складу са Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године.

2.6.2. Циљеви мере: Општи циљеви: • Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава • Побољшање демографске структуре руралног подручја Специфични циљеви: • Искоришћавање туристичких потенцијала руралног подручја • Повећање броја пословних иницијатива у непољопривредним активностима

2.6.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.6.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.6.5. Економска одрживост: Економску одрживост подносилац захтева у обавези је да докаже кроз бизнис план.

2.6.6. Општи критеријуми за кориснике: - Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом, пребивалиште и реализација пројекта/инвестиције на територији града Крушевца и - За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја (потписана изјава да не постоји захтев за исто улагање у другим јавним фондовима).

2.6.7. Специфични критеријуми: Специфични критеријуми за кориснике по овој мери су: - Максимални капацитет броја кревета у регистрованим смештајним објектима ограничен је на до 30 појединачних кревета по примаоцу; -опремање традиционалних (аутентичних) објеката категорисаних само као пољопривредно туристичко домаћинство и домаћи занатски угоститељски објекти у циљу очувања локалне културе и традиције и -Интензитет помоћи да буде мањи од 250.000 ЕУР.

2.6.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
302.1	Инвестиције у изградњу и/или опремање објеката за обављање традиционалних заната
302.2	Подршка активностима везаним за рурални туризам

2.6.9. Критеријуми селекције:

2.6.10. Интензитет помоћи: Износи подстицаја су 50% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 300.000,00 динара. Додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства млади-млађи од 40 година у тренутку подношења пријаве и додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства жене, тако да је могућ интензитет подстицаја од највише 70%.

2.6.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.6.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Инвестиције које ће се финасирати у оквиру ове мере биће спроведене кроз конкурс који расписује Начелник. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове, биће рангирани по редоследу подношења захтева, а Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о ислати средстава.

2.7. Назив и шифра мере: 304 Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и на увођење и сертификација система безбедности и квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима

2.7.1. Образложење: Приступ тржишту и задовољавање потреба савременог потрошача захтевају прилагођавање обима и квалитета производње, а посебно испуњење хигијенских стандарда производа, као и усаглашавање са стандардима у области безбедности хране и очувања животне средине. Стандарди квалитета за већину производа прописани су посебним подзаконским прописима, односно правилницима којима се ближе прописују услови у погледу квалитета хране. Република Србија је у процесу сталног усклађивања ових правилника о квалитету хране са важећим прописима ЕУ и другим међународно признатим стандардима. Услед повећаног броја криза везаних за безбедност хране, долази до растућег броја захтева за безбедним производима, посебно од стране великих трговаца и прерађивача. Ово постаје главни разлог за имплементацију сертификационих шема у целом ланцу снабдевања. Ако произвођачи и прерађивачи желе да снабдевају неке од већих трговачких ланаца, они морају да имају неке од захтеваних стандарда. Произвођачи и прерађивачи који имају неке од захтеваних стандарда биће боље позиционирани на тржишту, имаће већу конкурентност и продуктивност, а самим тим и олакшану продају на тржишту. Рурална подручја имају дугу традицију у преради различитих анималних и биљних производа на газдинству тако да постоје расположиви потенцијали који могу обогатити локалну понуду и омогућити запошљавање становништва. Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде је отпочело са доношењем прописа којима се олакшава производња малим производним капацитетима и смањују финансијска оптерећења и административне препреке кроз одступање у погледу изградње, уређења и опремања објеката за мале и традиционалне произвођаче. На овај начин се подстиче економија на селу кроз валоризацију повезаности сопствене производње и прераде на газдинству и продаја малих количина директно потрошачу. Овом мером планирана су подстицајна средства за увођење стандарда квалитета и сертификацију у пољопривредној производњи и преради истих, као и подршка преради на газдинству.

2.7.2. Циљеви мере: Општи циљеви: • Стабилност дохотка пољопривредних газдинстава • Повећање конкурентности производа • Подизање квалитета примарних и прерађених пољопривредних производа и заштита здравља људи Специфични циљеви: • Унапређење капацитета за прераду • Повећање обима производње • Повећање броја пољопривредних газдинстава који се укључују у регистроване шеме квалитета

2.7.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.7.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства, са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.7.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.7.6. Општи критеријуми за кориснике: - Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом, пребивалиште и производња на територији града Крушевца и - За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја (потписана изјава да не постоји захтев за исто улагање у другим јавним фондовима).

2.7.7. Специфични критеријуми: За инвестицију 304.4. прихватљиви корисници су наведена регистрована пољопривредна газдинства која имају закључен уговор о вршењу контроле који важи за годину у којој се подноси захтев за коришћење подстицаја. За инвестицију 304.5. прихватљиви корисници су наведена регистрована пољопривредна газдинства. Специфични критеријум за све инвестиције у оквиру подршке преради на газдинству је да за одређени вид прераде пољопривредних производа корисници, по реализацији инвестиције буду регистровани у складу са позитивно правним прописима, да је објект у оквиру кога се реализује инвестиција на територији града Крушевца и да се користи на основу права својине или на основу права закупа, односно уступања на коришћење без накнаде, у периоду од најмање пет година почев од календарске године за коју подноси захтев за остваривање права на подстицаје. Прерада млека • Корисници морају бити регистровани у Регистру објеката у складу са Законом о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/2005, 30/2010 и његове накнадне измене); • Корисници који на крају инвестиције имају дневни капацитет прикупљеног млека до 2.999 l. Прерада меса • Корисници морају бити регистровани у Регистру објеката у складу са Законом о ветеринарству („Службени гласник РС”, бр. 91/2005, 30/2010 и његове накнадне измене); • У случају кланица, прихватљиви су корисници са максималним капацитетом до: 9 говеда или 49 свиња или 49 оваца и коза, или 499 ћурака или гусака или 4.999 живине дневно на крају инвестиције; • У случају постројења за сечење и / или прераду, прихватљиви корисници су предузећа са максималним капацитетом сечења или прераде до 499 kg дневно на крају инвестиције. Прерада воћа • Предузећа са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Прерада поврћа • Предузећа са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра. Прерада јаја • Подршка инвестицијама у вези са прерадом и маркетингом јаја биће пружена само кроз ИПАРД програм. Прерада грозђа • Корисник мора бити уписан у Виноградарски регистар у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) са максималним расположивим капацитетима годишње производње вина до 19.999 литара на крају инвестиције, а који је уписан у Регистар винарија у складу са Законом о вину („Службени гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12). Прерада житарица и индустријских усева • Предузећа са прихватљивим инвестицијама до 49.999 евра.

2.7.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
304.4	Подршка за увођење система квалитета
304.5	Подршка преради на газдинству
304.5.1.1	Набавка опреме за узорковање, пријем, прераду, пуњење и паковање млека и производа од млека
304.5.1.2	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.1.3	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.2.1	Набавка опреме за омамљивање, клање и обраду трупова
304.5.2.2	Набавка опреме за сакупљање, пријем, чување/складиштење (хлађење), уклањање и прераду споредних производа животињског порекла који нису за исхрану људи
304.5.2.3	Набавка опреме и уређаја за расецање, обраду, прераду, паковање и означавање меса и уситњеног меса, полупроизвода од меса, машински сепарисаног меса и производа од меса
304.5.2.4	Набавка опреме и уређаја за хлађење, пастеризацију и стерилизацију меса и производа од меса
304.5.2.5	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.2.6	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.2.7	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.3.1	Набавка опреме и уређаја за сушење воћа, поврћа и грожђа, као и њихових производа
304.5.3.2	Набавка опреме и уређаја за замрзавање воћа и поврћа, као и њихових производа
304.5.3.3	Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
304.5.3.4	Набавка опреме за пријем воћа, поврћа и грожђа, као и прераду, пуњење и паковање њихових производа
304.5.3.5	Набавка опреме за производњу вина, ракија и других алкохолних пића, као и опреме за дегустационе сале
304.5.3.6	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.3.7	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.3.8	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.5.1	Набавка опреме и уређаја за сушење гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
304.5.5.2	Набавка опреме за прераду гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља као и њихових производа
304.5.5.3	Набавка опреме и уређаја за дестилацију гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа (за потребе фармацевтске индустрије)
304.5.5.4	Набавка опреме и уређаја за екстракцију гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
304.5.5.5	Набавка опреме и уређаја за паковање и складиштење гајеног зачинског, лековитог и ароматичног биља, као и њихових производа
304.5.5.6	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.5.7	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.5.8	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.6.1	Набавка опреме и уређаја за прераду пчелињих производа
304.5.6.2	Набавка опреме и уређаја за паковање и складиштење пчелињих производа
304.5.6.3	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.6.4	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.6.5	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.7.1	Набавка опреме и уређаја за сушење гајених врста гљива, као и њихових производа
304.5.7.2	Набавка опреме и уређаја за замрзавање гајених врста гљива, као и њихових производа
304.5.7.3	Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
304.5.7.4	Набавка опреме за пријем, прераду, пуњење и паковање гајених врста гљива и њихових производа
304.5.7.5	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.7.6	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.7.7	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона
304.5.8.1	Набавка опреме и уређаја за сушење плодова сакупљених из природе, као и њихових производа
304.5.8.2	Набавка опреме и уређаја за замрзавање плодова сакупљених из природе, као и њихових производа
304.5.8.3	Набавка опреме и уређаја за бланширање, пастеризацију и стерилизацију производа
304.5.8.4	Набавка опреме за пријем воћа, поврћа и грожђа, као и прераду, пуњење и паковање њихових производа
304.5.8.5	Набавка опреме за чишћење, прање и дезинфекцију (стерилизацију) објеката, опреме, алата, уређаја и машина, укључујући и опрему за гардеробе и санитарне просторије
304.5.8.6	Набавка опреме за дезинфекцију радника
304.5.8.7	Набавка лабораторијске опреме (без стакленог прибора) за интерну употребу, као део прерађивачког погона

2.7.9. Критеријуми селекције:

2.7.10. Интензитет помоћи: Износи подстицаја су 50% на износ инвестиције без ПДВ-а, а максимално до 500.000,00 динара. Додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства млади-млађи од 40 година у тренутку подношења пријаве и додатних 10% одобрава се када су носиоци газдинства жене, тако да је могућ интензитет подстицаја од највише 70%.

2.7.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Укупан број одобрених захтева.

2.7.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Инвестиције које ће се финасирати у оквиру ове мере биће спроведене кроз конкурс који расписује Начелник. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове, биће ранжирани по редоследу подношења захтева, а Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о ислати средстава.

2.8. Назив и шифра мере: 402 Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју

2.8.1. Образложење: Ова мера омогућава одрживи развој пољопривреде и руралних подручја и заснована на праћењу нових технологија, стручном усавршавању и константном трансферу знања и информација, а у складу са Планом развоја града Крушевца за период 2025-2032. године. Пољопривредни произвођачи и сеоско становништво све теже успевају да самостално, без стручне помоћи примењују иновације у производњи, пласману, маркетингу и другим активностима везаним за развој руралних средина. Највећи број носиоца породичних газдинстава уједно су управници - менаџери на газдинствима. Што се тиче нивоа њихове обучености из области пољопривредне производње 63,18% имају само пољопривредно искуство стечено праксом, док само 2,67% имају стечено средње и високо стручно образовање из области пољопривреде. Стручно особљавање пољопривредних произвођача и прерађивача одвијаће се путем различитих врста обука организованих од стране образовних институција, стручних лица из области пољопривреде, као и студијских путовања у земљи и иностранству. Средства за ову меру опредељена су за организацију стручних скупова, креирање нових знања у складу са стварним потребама крајњих корисника, имплементацију постојећих знања и трансфер знања међусобним повезивањем креатора знања и њиховим повезивањем са пољопривредним произвођачима, малим и средњим предузећима и другим актерима руралне заједнице, подршка увођења савремених принципа пољопривредне производње и заштите биља на пољопривредним културама (прогноза биљних болести), подршку организацији студијских путовања, посетама сајмовима и манифестацијама из области пољопривреде и руралног развоја, као и учешће на стручним и промотивним скуповима и за финансирање других активности које су везане за стручно и техничко унапређење сеоског становништва, пољопривредних произвођача, пољопривредних стручњака и радника ресорне службе Градске управе у делу обезбеђења трошкова организованог превоза и смештаја. Промоцијом развојних потенцијала и потребе села подржаће се активности везане за подизање нивоа пласмана производа и услуга, као и активности везане за развој села у свим аспектима, који ће утицати на побољшање квалитета живота сеоског становништва. У оквиру ове инвестиције средства ће се користити за: - финансирање и организацију Пољопривредног сајма у Крушевцу, у оквиру кога се одржава и сточарска изложба; - финансирање фестивала и манифестација у руралним подручјима; - учешће пољопривредних произвођача, пољопривредних удружења, стручних служби, представника прераде и представника ресорне службе Градске управе на сајмовима пољопривреде у земљи и иностранству; - финансирање израде и објављивање едукативног, информативног и промо материјала (брошура, флајера, каталога и друго); - набавка стручне литературе и претплату на стручне часописе за кориснике на територији града.

2.8.2. Циљеви мере: Општи циљеви: Повећање доступности и квалитета знања, повећање конкурентности пољопривредне производње као и промоција развојних потенцијала и потребе села. Специфични циљеви: Повећање нивоа стручног знања и вештина сеоског становништва, примена нових технологија и иновација и унапређење институција укључених у систем креирања и трансфера знања.

2.8.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.8.4. Крајњи корисници: Пољопривредни произвођачи, консултантске куће, и правна лица и предузетници која су регистрована за делатност везане за спровођење ове мере.

2.8.5. Економска одрживост: Није потребно.

2.8.6. Општи критеријуми за кориснике: Корисник мора да је уписан у одговарајући регистар (Регистар привредних субјеката, Регистар удружења и др.)

2.8.7. Специфични критеријуми: За реализацију ове мере корисник је у обавези да испуни само опште критеријуме.

2.8.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

Шифра инвестиције	Назив инвестиције
402.1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања
402.2	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности

2.8.9. Критеријуми селекције:

2.8.10. Интензитет помоћи: Инвестиције у оквиру ове мере се финансирају у износу од 100%.

2.8.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број реализованих уговора.
2	Број едукованих пољопривредника.
3	Каталог излагача.

2.8.12. Административна процедура: Средства за меру-Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју, одобрава Комисија за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, на основу поднетих захтева и предлога. Комисија ће предлоге одлука о опредељивању средстава доносити у складу са следећим принципима: да су потенцијални корисници пољопривредници, сеоско становништво, асоцијације пољопривредника, стручњаци локалног агросектора који ће резултате стручног усавршавања користити за даљи рурални развој на подручју града Крушевца и да ће подржати активности везане за подизање нивоа пласмана производа и услуга, као и активности везане за развој села, који ће утицати на побољшање квалитета живота сеоског становништва.

2.9. Назив и шифра мере: 601 Набавка хране и ветеринарске услуге за остављену женску телад

2.9.1. Образложење: Сточарска производња последних деценија бележи перманентно опадање броја грла за 1-2% на годишњем нивоу. Сточарство као најинтезивнија грана пољопривредне делатности, покреће развој биљне и укупне пољопривредне производње у свакој земљи. Зато је неопходно у наредним годинама повећати учешће сточарства у вредности укупне пољопривредне производње, чиме би се омогућила ефикасна валоризација ратарских производа као и повећање укупних девизних прихода земље од извоза сточарских производа. Пољопривредни произвођачи који оставе да гаје уматичену женску телад добијају повраћај средстава за набавку хране и повраћај средстава за ветеринарске услуге.

2.9.2. Циљеви мере: Општи циљеви: • Увећање сточног фонда, • Стабилизација фарме и повећање конкурентности и • Унапређење производње млека Специфични циљеви: • Заустављање и смањење перманентног пада броја приплодних грла и повећање матичног стада код фармера

2.9.3. Веза мере са националним програмима за рурални развој и пољопривреду: Није применљиво јер нису усвојени национални програми за актуелни програмски период.

2.9.4. Крајњи корисници: Крајњи корисници су физичка лица-носиоци комерцијалног породичног пољопривредног газдинства и правна лица са територије града Крушевца, уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, са активним статусом.

2.9.5. Економска одрживост: Није потребна.

2.9.6. Општи критеријуми за кориснике: - Да је уписан у Регистар пољопривредних газдинстава, са пребивалиштем и производњом на територији града Крушевца и - За инвестицију за коју подноси захтев, не сме користити подстицаје по неком другом основу (субвенције, подстицаји, донације), односно да иста инвестиција није предмет другог поступка за коришћење подстицаја.

2.9.7. Специфични критеријуми: Не постоје специфични критеријуми за ову меру.

2.9.8. Листа инвестиција у оквиру мере:

2.9.9. Критеријуми селекције:

2.9.10. Интензитет помоћи: Интензитет помоћи за ову меру је 50% од рачуна за купљену сточну храну, без ПДВ-а и од цене ветеринарских услуга, без ПДВ-а, а максимално до 15.000,00 динара по грлу, а максимално 75.000,00 по пољопривредном газдинству.

2.9.11. Индикатори/показатељи:

Редни број	Назив показатеља
1	Број произвођача обухваћених мером.
2	Број телади која су остављена.

2.9.12. Административна процедура: Мера ће бити спроведена од стране Градске управе града Крушевца. Ова мера ће бити спроведена кроз конкурс који расписује Начелник. Конкурс ће бити отворен до утрошка средстава, а најкасније до 15.11.2025. године. Начелник расписује Конкурс на основу утврђених критеријума, а по усвајању Програма мера. Конкурс ће бити објављен на интернет страници Града, и њиме ће бити утврђени услови, начин коришћења подстицајних средстава, потребна конкурсна документација, као и рок за подношење пријава. Достављени захтеви ће бити административно проверени од стране Службе за пољопривреду и водопривреду Градске управе града Крушевца и Комисије за подстицање развоја пољопривреде града Крушевца, у смислу комплетности, административне усаглашености и прихватљивости инвестиције. Захтеви који испуњавају услове, биће рангирани по редоследу подношења захтева и Комисија за подстицање развоја пољопривреде града доноси предлог одлуке о исплати средстава. Исплата субвенција врши се уплатом на наменски текући рачун корисника, а на предлог Комисије, која врши одабир корисника средстава једном месечно.

III. ИДЕНТИФИКАЦИОНА КАРТА

Табела: Општи подаци и показатељи

Назив показатеља	Вредност, опис показатеља	Извор податка и година
ОПШТИ ПОДАЦИ		
Административни и географски положај		
Аутономна покрајина	/	рзс*
Регион	Регион Шумадије и Западне Србије	рзс*
Област	Расинска област	рзс*
Град или општина	град	рзс*
Површина	854	рзс*
Број насеља	101	рзс*
Број катастарских општина	92	рзс*
Број подручја са отежаним условима рада у пољопривреди (ПОУРП)	8	
Демографски показатељи		
Број становника	113.582	рзс**
Број домаћинстава	33.863	рзс*
Густина насељености (број становника/површина, km ²)	133	
Промена броја становника 2011:2002 (2011/2002*100 - 100)	-11,78	рзс**
- у руралним подручјима АП/ЈЛС	-0.97	рзс**
Становништво млађе од 15 година (%)	13,47	рзс**
Становништво старије од 65 година (%)	24,46	рзс**
Просечна старост	45	рзс*
Индекс старења	1,68	рзс*
Без школске спреме и са непотпуним основним образовањем (%)	7,22	рзс*
Основно образовање (%)	19,46	рзс*
Средње образовање (%)	52,66	рзс*
Више и високо образовање (%)	20,48	рзс*
Пољопривредно становништво у укупном броју становника (%)	54	Процена
Природни услови		

Рељеф (равничарски, брежуљкасти, брдски, планински)	Равничарски, брежуљкасти и мањим делом брдско планински	Интерни
Преовлађујући педолошки типови земљишта и бонитетна класа	Алувијално земљиште и смоница од 1-6 класе	Интерни
Клима (умерено-континентална, субпланинска ...)	Умерено-континентална клима	Интерни
Просечна количина падавина (mm)	647,5	Интерни
Средња годишња температура (oC)	10,8	Интерни
Хидрографија (површинске и подземне воде)	Површинске воде: Западна и Јужна Морава, Расина Подземне воде: преко 11 извора минералних, термоминералних и термалних вода	Интерни
Површина под шумом (ha)	38.112	рзс*
Површина под шумом у укупној површини АП/ЈЛС (%)	44,63	рзс*
Почумљене површине у претходној години (ha)	10,74	рзс*
Посечена дрвна маса (m3)	60.679	рзс*
ПОКАЗАТЕЉИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ		
Стање ресурса		
Укупан број пољопривредних газдинстава:	12.664	рзс***
Број регистрованих пољопривредних газдинстава (РПГ):	7.313	Управа за трезор
- породична пољопривредна газдинства (%)	98,19 (7.181)	
- правна лица и предузетници (%)	1,80 (132)	
Коришћено пољопривредно земљиште - КПЗ (ha)	25.755	рзс***
Учешће КПЗ у укупној површини ЈЛС (%)	30,16	
Оранице и баште, воћњаци, виногради, ливаде и пашњаци, остало(18) (ha, %)	Оранице и баште.....18.434 (71,57%) Воћњаци..... 1.755 (6,81%) Виногради..... 407,12 (1,58 %) Ливаде и Пашњаци..... 3.777 (14,66 %) Расадици..... 523 (2,03 %) Окућница .....762 (2,96%) Остало.....96 (0,37%)	рзс***
Жита, индустријско биље, поврће, крмно биље, остало(19) (ha, %)	Жита.....14.248 (55,32%) Индустријско биље.....66,00 (0,26%) Поврће..... 664 (2,58%) Махунарке.....16 (0,06%) Крмно биље..... .....3.100 (12,04%)	рзс***
Просечна величина поседа (КПЗ) по газдинству (ha)	2,53	рзс***
Обухваћеност пољопривредног земљишта комасацијом (ha)	Није пољопривредно земљиште обухваћено комасацијом	Интерни

Обухваћеност земљишта неким видом удруживања (ha)	Није обухваћено земљиште ниједним видом удруживања	Интерни
Број пољопривредних газдинстава која наводњавају КПЗ	2.066	рзс***
Одводњавана површина КПЗ (ha)	Немамо тај податак	Интерни
Наводњавана површина КПЗ (ha)	1.007	рзс***
Површина пољопривредног земљишта у државној својини на територији АП(20) (ha)	/	Интерни
Површина пољопривредног земљишта у државној својини која се даје у закуп (ha):	88,8892	Интерни
- физичка лица (%)	6,8402	Интерни
- правна лица (%)	82,0490	Интерни
Говеда, свиње, овце и козе, живина, кошнице пчела (број)	Говеда.....12.679 Свиње.....22.230 Овце.....12.732 Козе.....2.417 Живина.....502.061 Кошнице пчела.....27.008	рзс***
Трактори, комбајни, прикључне машине (број)	Трактора.....17.068 Комбајна.....678 Прикључних машина.....32.804	рзс***
Пољопривредни објекти (број)	39.742	рзс***
чч, сушаре, стакленици и пластеници (број)	Хладњаче..... 27 Сушаре..... 26 Стакленика..... 22 Пластеника.....1.396	рзс***
Употреба минералног ђубрива, стајњака и средстава за заштиту биља (ha, број ПГ)	Минерална ђубрива..... 21.456 (11.141ПГ) Стајњак.....6.297 (6930ПГ) Средства за Заштиту биља..... 14.898 (9841ПГ)	рзс***
Број чланова газдинства и стално запослених на газдинству:	19.994	рзс***
(на породичном ПГ: на газдинству правног лица/предузетника) (ha)	98,72:1,28	рзс***
Годишње радне јединице (број)	9.070,86	рзс***
Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника (број)	24 Земљорадничких задруга и 14 Пољопривредних удружења	Интерни
Производња пољопривредних производа(количина):		
- биљна производња (t)	-Кукуруз .....45.222,42 - Пшеница.....28.485,66 - Паприка.....4.207,56 - Јабука.....3.601,60 - Шљива.....7.748,95- Крушка.....1.942,65-Леска.....118,42	рзс***

- сточарска производња (t, lit, ком.)	Млеко, месо, јаја, вуна, мед. Немамо податак о количини.	Интерни
ПОКАЗАТЕЉИ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА		
Рурална инфраструктура		
<i>Саобраћајна инфраструктура</i>		
Дужина путева(km)	454,982	рзс*
Поште и телефонски претплатници (број)	Поште.....26 Преплатника.....41.096	рзс*
<i>Водопривредна инфраструктура</i>		
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (број)	39.002	рзс*
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (број)	24.983	рзс*
Укупне испуштене отпадне воде (хиљ.м3)	8.287	рзс*
Пречишћене отпадне воде (хиљ.м3)	6.560	рзс*
<i>Енергетска инфраструктура</i>		
Производња и снабдевање електричном енергијом (број)	На подручју града не постоје постројења за производњу електричне енергије	Интерни
<i>Социјална инфраструктура</i>		
Објекти образовне инфраструктуре (број)	Предшколске установе.....46 Основне и средње школе.....76 Високе школе и факултети.....3 Специјална школа.....1	рзс*
Број становника на једног лекара	311	рзс*
Број корисника социјалне заштите	20.633	рзс*
<i>Диверзификација руралне економије</i>		
Запослени у секторима пољопривреде, шумарства и водопривреде (број)	19.994 (19.738+256)	рзс* рзс***
Газдинства која обављају друге профитабилне активности(30) (број)	720	рзс***
Туристи и просечан број ноћења туриста на територији АП/ЈЛС (број)	Туриста.....27.295 Просечан број ноћења домаћих туриста..... 4,5 Просечан број ноћења страних туриста..... 1,8	рзс*
<i>Трансфер знања и информација</i>		
Пољопривредна саветодавна стручна служба (да/не)	Да	Интерни

Пољопривредна газдинства укључена у саветодавни систем (број)	-120 одабраних ПГ и 72 FADN газдинства и газдинства у саветодавном модулу; -480 посета одабраним газдинствима на годишњем нивоу; -преко 6000 контаката у просторијама ПССКШ; -1400 произвођача је било присутно на наставним активностима; -1400 посета осталим пољопривредним газдинствима на терену -12 огледних газдинстава, -6 задруге и -12 удружења	ПССС
---	---	------

Датум и место

М.П.

Потпис овлашћеног лица у АП/ЈЛС

Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја